

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 19 februari 1941 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 10 januari 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 29, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att stöd för odling av vissa i statsrådsprotokollet omförmälda kulturväxter må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen uppdragna riktlinjer.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas nedan, hänvisa till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

För stödjande av odlingen av vissa kulturväxter, nämligen sojabönor, oljelin, lin samt raps och hampa, beviljades av 1939 års lagtima riksdag (prop. nr 243; r. skr. nr 303) för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 80,000 kronor. Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (IX H. T. p. 94; r. skr. nr 9) anvisades för samma ändamål för budgetåret 1940/41 ytterligare ett reservationsanslag av 100,000 kronor. Samma riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) medgav, att stöd för odlingen av lin, bruna bönor, matärter, raps, vallmo, sojabönor och oljelin finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av departementschefen uppdragna riktlinjer, samt bemyndigade därjämte Kungl. Maj:t att förordna, att vid tillverkning av margarin vegetabiliskt fett av inhemskt ursprung skulle användas i av Kungl. Maj:t bestämd proportion till den vid tillverkningen använda mängden utländskt fett ävensom att vid framställning av linolja viss del av den använda kvantiteten linfrö skulle utgöras av svenskt frö. Med stöd av riksdagens sistberörda beslut ha under år 1940 igångsatts kontraktsodlingar av vissa av omförmälda kulturväxter mot garanterade priser. Något förordnande enligt det av riksdagen lämnade bemyndigandet har däremot icke meddelats.

Genom kungörelse den 1 augusti 1940 (nr 755) har vidare Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser angående reglering av införseln av matärter m. m. Enligt dessa bestämmelser må till människoföda tjänliga ärter samt ska-

lade och kluvna ärter icke införas till riket utan tillstånd av statens livsmedelskommission. För dylika ärter, som införas till riket, skall, i den mån Kungl. Maj:t så förordnar, erläggas införselavgift.

Av 1938 års riksdag (prop. nr 73; r. skr. nr 76) har slutligen för vissa förädlingsarbeten med lin och hampa m. m. för budgetåret 1938/39 anvisats ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Statens livsmedelskommission har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 november 1940 med överlämnande av en inom kommissionens produktionsavdelning upprättad promemoria med förslag rörande odlingen av *oljeväxter* under år 1941 gjort framställning om vissa åtgärder från statsmakternas sida för stödjande av odlingen av dylika växter.

I promemorian framhålles, att stöd borde lämnas åt odlingen av oljelin, vallmo, raps, sojaböner, hampa samt vitsenap och solros. Odlingen av sistnämnda två växtsorter hade icke omfattats av tidigare stödåtgärder. Kontraktsodling av samtliga nämnda växter med prisgaranti borde komma till stånd även under år 1941. Garantipriserna borde sättas i visst förhållande till höstvetepriiset. Enligt vissa inom kommissionen i samråd med oljeväxtodlare i södra Sverige upprättade kalkyler vore följande prisrelationer lämpliga för det närmaste året:

för linfrö	3.5	ggr	fastställt	höstvetepri-	dock	lägst	kr.	1.00	per	kg
» vallmo- frö	4.5	»	»	»	»	»	»	1.25	»	»
» raps- frö	3.5	»	»	»	»	»	»	1.00	»	»
» vitsenaps- frö	3.5	»	»	»	»	»	»	0.90	»	»
» sojaböner	5.5	»	»	»	»	»	»	1.50	»	»
» hampfrö	4.5	»	»	»	»	»	»	1.25	»	»
» solrosfrö	4.5	»	»	»	»	»	»	1.25	»	»

I anslutning till de i promemorian upptagna förslagen har livsmedelskommissionen hemställt dels att den i promemorian framlagda planen för stöd- jande av oljeväxtodlingen under år 1941, innebärande bland annat att svenska spannmålsaktiebolaget med jordbrukarsammanslutningar och enskilda jordbrukare skall uppgöra kontrakt om dylik odling till på förhand garanterade priser, måtte godkännas, dels ock att nämnda garantipriser måtte fastställas i huvudsaklig överensstämmelse med i promemorian avgivet förslag. Tillika har livsmedelskommissionen anhållit, att Kungl. Maj:t måtte medgiva kommissionen att disponera återstoden av förenämnda till stöd- jande av oljeväxtodlingen under åren 1939 och 1940 anvisade anslag för samma ändamål under år 1941 samt att av samma anslag använda ett belopp av högst 5,000 kronor till utlämnande av bidrag till en planerad oljeväxt- odlareförening för bestridande av dess kostnader för propaganda- och för- söksverksamhet.

I en den 30 juli 1940 dagtecknad, av lantbruksstyrelsen med utlåtande den 4 oktober 1940 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse har *Sveriges utsädes- förening* hemställt om anslag för budgetåret 1941/42. I ett vid framställ-

ningen fogat statförslag har föreningen bland sina ordinarie utgifter såsom en ny post upptagit ett belopp av 18,000 kronor, avsett att användas för fortsättning av de förädlingsarbeten med lin och hampa m. m. som påbörjats i samband med att 1938 års riksdag beviljat det inledningsvis omförmälda anslaget av 50,000 kronor.

Livsmedelskommissionen har sedermera i skrivelse, vilken inkommit till jordbruksdepartementet den 30 november 1940, med överlämnande av en inom kommissionens produktionsavdelning upprättad promemoria framlagt förslag om åtgärder till stimulerande av odlingen av jämväl *matärter och bruna bönor*.

I skrivelsen har kommissionen förordat, att odlingen av matärter även under år 1941 stödjdes genom att ett visst inlösningspris garanteras. Detta torde böra fastställas till omkring 40 kronor per deciton, dock att Kungl. Maj:t borde äga befogenhet att höja nämnda pris, därest så skulle visa sig erforderligt med hänsyn till en eventuell stegring i produktionskostnaderna. Beträffande stödet åt odlingen av bruna bönor har kommissionen endast ansett erforderligt, att bestämmelser om införsel av bruna bönor i likhet med vad som gäller i fråga om ärter utfärdas.

I ärendet har slutligen *Skånes fröodlingsförening* ingivit en skrivelse till utskottet.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Även under år 1941 torde visst stöd böra lämnas odlingen av oljeväxter samt sojabönor, matärter och bruna bönor. Stödet synes böra få i huvudsak samma form som under år 1940. Vad angår oljeväxterna torde avtal sålunda böra träffas med jordbrukare om odlingar och i samband därmed prisgarantier lämnas i fråga om skörden. Såsom i den inom kommissionen upprättade promemorian rörande odling av oljeväxter uttalats synas stödåtgärderna närmast böra omfatta odlingen av följande oljeväxter, nämligen lin, vallmo, raps, vitsenap, hampa och solros. Lämpligt torde vara att de garanterade priserna sättas i viss relation till höstvetepriiset. Erinras må, att en liknande anordning genomförts i fråga om garantipriset å lin enligt beslut av 1940 års urtima riksdag (prop. nr 51; r. skr. nr 67). Med hänsyn till vad som anförts i förut omförmälda promemoria rörande odlingen av sojabönan synes stödet för denna odling böra lämnas på samma sätt som stödet åt odlingen av nyssnämnda oljeväxter. Beträffande de garantipriser som böra gälla torde de av livsmedelskommissionen förordade priserna kunna godtagas. Såsom i förstberörda promemoria föreslagits synas odlingarna av nu ifrågavarande kulturväxter under år 1941 liksom under år 1940 böra handhas av svenska spannmålsaktiebolaget. Från och med hösten 1941 synas däremot avtalen om odlingarna kunna träffas direkt mellan odlarna och vederbörande avnämre inom industrien. Utsädesodlingarna torde dock böra handhas av utsädesfirmorna. Odlingen och avsättningen i fråga om oljeväxterna torde där efter kunna i viss mån ansluta sig till vad som tillämpas för odling och av-

sättning av sockerbetor. För att kunna upprätthålla en inhemsk oljeväxtodling synes böra övervägas att begagna sig av det av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) lämnade bemyndigandet att förordna om viss inblandning av inhemsk olja vid framställning av margarin och andra oljeprodukter. I samband härmed bör Kungl. Maj:t äga befogenhet att fastställa priset för oljeväxtfrö.

Även för matärter, som odlats under år 1941, torde böra fastställas ett inlösningspris. I anslutning till vad livsmedelskommissionen anfört synes detta pris, såvitt nu kan bedömas, böra bli detsamma som för ärter odlade under år 1940 eller 40 kronor för deciton. Såsom livsmedelskommissionen framhållit synes stöd åt odlingen av bruna bönor icke behöva lämnas i annan form än att införseln av sådana regleras i anslutning till produktionskostnaderna.

De medel som anvisats för stödjande av odlingen av vissa kulturväxter torde böra stå till livsmedelskommissionens förfogande för att disponeras för nu ifrågakarande stödåtgärders upprätthållande. Hinder torde icke möta att av dessa medel ställa erforderliga belopp till svenska spannmålsaktiebolagets förfogande för upplysningsverksamhet och övervakning av odlingarna. Bidrag bör även kunna lämnas till odlareförening för bestridande av dess kostnader för propaganda- och försöksverksamhet. Med hänsyn till önskvärdheten att av ifrågakarande kulturväxter få fram sorter, som ge högsta möjliga skördar, synes Kungl. Maj:t därjämte böra äga att använda ett belopp av högst 18,000 kronor för fortsatt förädlingsverksamhet. Bemyndigande torde böra inhämtas av riksdagen att vidtaga åtgärder för stödjande av odlingen av förutberörda kulturväxter i huvudsaklig överensstämmelse med vad nu förordats. Jag förutsätter, att, därest några större förskjutningar i krisläget skulle uppstå, Kungl. Maj:t må äga befogenhet att vidtaga erforderliga jämkningar i stödåtgärderna.»

Utskottet.

I likhet med departementschefen anser utskottet lämpligt att för säkerställande inom landet av tillgången till de för folkförsörjningen synnerligen viktiga oljeväxterna samt sojabönor, matärter och bruna bönor jämväl i år vissa åtgärder vidtagas från statsmakternas sida. Såsom departementschefen föreslagit böra stödåtgärderna givas i huvudsak samma form som under sistförflutna år med vissa angivna avvikelser. Sålunda synes lämpligt att stödet under år 1941 kommer att omfatta jämväl odlingen av vitsenap och solros, vilka båda växter giva hög skörd och innehålla icke obetydliga mängder olja. Stödet åt odlingen av bruna bönor torde med hänsyn till de priser, som förväntas komma att bli rådande på berörda vara under året, kunna inskränkas till en reglering av införseln i anslutning till produktionskostnaderna.

De föreslagna garantipriserna för såväl oljeväxterna som sojabönor och matärter synas väl avvägda med hänsyn till önskvärdheten att verkligen få till stånd odling av berörda växter. Vid den ifrågasatta upplysnings- och propagandaverksamheten synes lämpligt att — förutom svenska spannmåls-

aktiebolaget och vederbörande odlaresammanslutningar — jämväl hushållningssällskapen medverka genom anordnande av kurser och föreläsningar samt genom konsulentverksamhet. Härvid bör tillses, att odlingen av ifrågavarande växter stimuleras företrädesvis i de trakter och å sådana jordar, som särskilt lämpa sig för respektive växtslag.

Utskottet har slutligen intet att erinra mot att Kungl. Maj:t av tidigare anvisade medel använder ett belopp av högst 18,000 kronor för fortsatt förädlingsverksamhet på ifrågavarande område.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att stöd för odlingen av de i propositionen omförmälda kulturväxterna må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen uppdragna riktlinjer.

Stockholm den 18 februari 1941.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Eriksson, Granath, Alfred Andersson, Mannerskantz, von Stockenström, Anderberg* och *Bondeson*: samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Hedlund i Häste, Andersson i Tungelsta, Gustafson i Vimmerby, Ericsson i Sörsjön, Carlström, Mäler* och *Andersson i Hyssna*.

Reservation

av herr *Bondeson*.
